

Vorstelijke Vlaamse wandtapijten

lin Kunsthal Sint-Pietersabdij te Gent prijken vijftig van de mooiste voorbeelden van Vlaamse wandtapijten uit de vijftiende en zestiende eeuw. De tentoonstelling 'Vlaamse wandtapijten voor de Bourgondische hertogen, keizer Karel V en koning Filips II' loop nog tot 29 maart 2009.

PATRIMONIO NACIONAL

Het Vlaamse wandtapijt was gedurende eeuwen het voornaamste luxe-exportproduct van de Zuidelijke Nederlanden. De Vlaamse wandtapijtenindustrie was internationaal gerenommeerd en had een afzet over heel de wereld. Tot vandaag is het een van de meest herkenbare producten van de Vlaamse kunst in het buitenland.

De Spaanse curator Fernando Checa, hoogleraar aan de Complutense Universiteit in Madrid en jarenlang directeur van het Prado, selecteerde voor deze tentoonstelling wandtapijten van de hoogste kwaliteit, destijds besteld, aangekocht en verzameld door vorstelijke mecenasen en hun entourage. De Bourgondische hertogen waren reeds grote liefhebbers van wandtapijten. De luxueuze weefsels van goud, zilver en zijde straalden precies de macht en rijkdom uit waarmee de Bourgondische spektakelstaat vriend en vijand zocht te imponeren. Ook de zogeheten Katholieke Koningen van Spanje waren verwoede verzamelaars van Vlaamse wandtapijten. Er bestonden toen trouwens sterke commerciële relaties tussen Castilië en Vlaanderen. Die relaties werden in de zestiende eeuw nog versterkt door het huwelijk van Johanna van Castilië (later bekend als de Waanzinnige) met Filips de Schone, een dynastieke versmelting van het Spaanse vorstenhuis met de Habsburgers. De Habsburgse en Spaanse erfopvolgers zetten de kunstpolitiek van hun voorgangers verder. Binnen de Habsburgse dynastie wisten vooral de dames,

zoals keizer Karels tante Margaretha van Oostenrijk, en zijn zus Maria van Hongarije, een bijzonder waardevolle collectie te vergaren. Met het collectionisme van de vorstenhuizen als uitgangspunt visualiseren de tentoongestelde wandtapijten de evolutie in smaak en leefwereld van de verzamelende hofkringen.

Fernando Checa maakte zijn selectie op basis van de Spaanse koninklijke inventarissen. De wandtapijten worden daarin het hoogst getaxeerd, na juwelen en edelmetaal. De kern van de gepresenteerde wandtapijten is afkomstig van het Spaanse *Patrimonio Nacional*, het Spaanse staatsbezit. De Spaanse koninklijke collectie bezit een verzameling wandtapijten van 3.100 weefsels, waarvan het kostbaarste deel uit Vlaamse werken bestaat. Het zijn overigens niet uitsluitend museumstukken: nog steeds worden zij in de koninklijke paleizen bij belangrijke gelegenheden gebruikt. De vijftig topstukken die naar Gent komen zijn slechts een topje van de ijsberg. Maar wat een top!

GEVARIËERDE COMPOSITIES

In de verduisterde tentoonstellingszalen van Kunsthal Sint-Pietersabdij lichten een na een de adembenemende weefsels op, nu eens met wervelende taferelen, dan weer met devote voorstellingen of rustgevende tuindoorzichten. In detail uitgewerkt als reusachtige schilderijen, maar in werkelijkheid gewoven in wol, zijde, zilver en goud.

Tuintafereel met zuilengalerijen, reeks De tuinen van kardinaal Granvelle, Brussel, 1564-1571

KUNSTHISTORISCHES MUSEUM,
WIENEN

Tentoonstelling in Kunsthal Sint-Pietersabdij

In de eerste zaal hangen de oudste tapijten, met mythologische onderwerpen zoals de oorlog van Troje, de geschiedenis van Thebe of de Zwaanridder. Het zijn laatgotische wandkleden boordevol drukbevolkte scènes die elkaar zonder overgang opvolgen.

In een volgende zaal hangen kleinere devotietapijten uit het begin van de zestiende eeuw, zoals het fijne pronkstukje uit het Louvre *Sint-Lucas schildert Maria*, gebaseerd op een schilderij van Rogier van der Weyden. Een ander ontroerend voorbeeld is een van de gouden weefsels die Johanna de Waanzinnige in haar jarenlange eenzame gevangenschap in Tordesillas gezelschap hielden. De imposante Refter van de Sint-Pietersabdij biedt onderdak aan een tiental even indrukwekkende wandtapijten uit de tijd dat Karel V de Nederlanden en Spanje regeerde. De gevarieerde composities van religieuze, historische, mythologische of allegorische aard hebben vaak een politieke connotatie. Vooral de beeldvorming rond de dynastie, de staat en het imago van de vorst

vormde voor het Bourgondische en Spaans-Habsburgse bewind een belangrijke bekommerning. Op een wandtapijt uit de reeks van Onze Lieve Vrouw van de Zavel, staan de protagonisten afgebeeld uit die periode. Daar tegenover een al even uniek wandtapijt 'à la manière de Portugal' met de ontdekking van Indië door Vasco da Gama: een fascinerend gezicht op een bedrijvige haven vol schepen en exotische dieren – zelfs een eenhoorn! – klaar om naar Europa te worden vervoerd.

TUNIS, ZAMA, APOCALYPS...

Het absolute hoogtepunt van de tentoonstelling zijn twee tapijten uit de schitterende reeks *De verovering van Tunis* die Jan Cornelisz. Vermeyen in 1548 in opdracht van Karel V ontwierp. De tapijten bieden de toeschouwer een adembenemend panorama van zestien meter breed op de inname van Tunis in Noord-Afrika tijdens een van de talloze veldtochten van keizer Karel.

De Slag bij Zama, Reeks De geschiedenis van Scipio, Brussel, ca. 1544

PATRIMONIO NACIONAL, MADRID

De plundering van Tunis (Brussel, 1546) en De inname van Tunis (Brussel, 1554), reeks De verovering van Tunis,

PATRIMONIO NACIONAL, MADRID

Después que la ciudad se comenzó a bajar algunos moros que se defendían en las casacas muertas: toman los soldados aprisionados por esta causa toda la gente que de los enemigos se halla dentro. E se es gran número, y mucha ropa valerosa: que por la gracia de buen los moros no están podían llevar consigo: ni lo escocieron. Halláronse en la ciudad muchos cristianos carniceros: que se alcazar muertos más. Porque allí una mandado barbaros que se pusieron en prisión todos los esclavos que pudieron tomar: a mas con los que a una puerta se puso del reino. Para el número de las personas con muchos y mujeres de diversas naciones. Los que se refugia son puestos en libertad. De la emperatriz su ciudad y guerra a los que están en el alcazar: que se alcazar queda por tributario del emperador: acordando de buena gana las condiciones que quisieron poner.

OBSIDET IMMISVS VICIOS HOSTEMQUE TRVCIDAT
 ARMATVM MILES VICTOR TECTIVSVE RECEPIT
 VITAE HOMINVM PARCIT IVRE VTES CAETERA BELLI
 MILLIA VICINTI PLSV LIBERTATE RECEPIT.

VICTOREM CAROLVM TER GRATA VOCE SALVANT
 HASVMV CAESAR QVAMVIS NE TALE MERENTEM
 OMNIA POLLICITVM CVM RE NEG IVVERIT VLLA
 RESTITVIT MISERVVM SOLIQVE REPVNIT AVITO

cuanto el emperador de exercito de los pozos et de la siguiente que baro rora fue de abastado de vno muy buena orden camina para times sinaver refugia de los enemigos: y luego junto al alcazar de la ciudad se tomo: mientras barbaros andaban uciendo la ciudad: que en un tiempo los captivos que están en el alcazar: compia tapillon se alcan conel. Y asien do senal de vno de los campeones de vna victoria piden socorro. E una que de la guerra que aya enviado a tomar el alcazar: viendo las señales va en el campo por allí mandamiento vengo en el alcazar con algunos soldados. Barbaros de los espaldas de la entrada en el alcazar: y de la ciudad se sale buyendo poco a poca. Y luego sus turcos. Lo qual visto muchos moros desarmados se van. El partido de los arcaes al qual llamaban cada diablo con quinientos turcos: podel campo de los gecheas y mueren de sed y calor y el gecheas. Barbaros proseguen su camino para bona. El partido de la guerra para el alcazar y en la ciudad se publica en el alcazar.

ADMVET INFESTVS CAROLVS IAM SIGNA TRVNETO
 ATQVE SVRVIVANVS CAPTIVS DVIV VICVS AB ARCE
 SIGNIFICAT CAPTIVA MANVS QVAE ERASITVLA MVRO
 SVFFOSSO ET FORIBVS FRACTIS CRISTOQVE SECVNDO

LIVIT ET EXCLVSO TENET HANC CVSTODE FIDELIQVE
 VINCIS EMPORAT CAROLI: CHARADIVNS AB VRBE
 AVFOIT IRRVMPIT CAESAR CAPTIVQVE PER VRBEM
 PERGH ET OPTATAM GRADIVR AVGVSTVS AD ARCEM

Tentoonstelling in Kunsthal Sint-Pietersabdij

Vermeyen, een portretschilder, werkte aanvankelijk voor Margaretha van Oostenrijk en na haar overlijden voor Maria van Hongarije. In 1535 nam hij deel aan de succesvolle expeditie van Karel V naar Tunis en maakte hij onderweg als een ware oorlogscorrespondent talrijke schetsen. Eens weer thuis, schilderde hij aan de hand van zijn schetsen weefmodellen of cartons voor de tapijtenreeks. De twaalf tapijten werden geweven door een Brussels atelier tussen 1548 en 1554. De realisatie van dergelijke reeksen vereiste inderdaad jaren arbeid. De voorschotten waren nooit toereikend en het atelier moest zich soms diep in de schulden steken om de investeringskosten op tafel te brengen.

In de kleinere zaal naast de Rafter hangt alweer een indrukwekkend strijdtafereel: de slag bij Zama. Woedende olifanten lijken vanuit dit wandtapijt op de bezoeker te willen afstormen. Het monumentale tapijt brengt een van de successen van de Romeinse veldheer Scipio Africanus in beeld: de legendarische overwinning op Hanni-

bal. Van dit tapijt zijn in een van de pandgangen van de abdij ook ontwerptekeningen te zien. De ontwerptekeningen van wandtapijten die er zijn samengebracht, zijn juweeltjes op zich, afkomstig uit verschillende Europese musea.

In de laatste zaal hangt een enorm wandtapijt uit de serie *De Apocalyps*. Deze wandtapijtenreeks maakte een sterke artistieke indruk op de jonge Filips. De ontwerper, Van Orley, haalde de mosterd duidelijk bij de beroemde reeks gravures van Albrecht Durer. De iconografie van monsters en kosmisch geweld is de volmaakte expressie van de spanningen van dat moment.

Vele wandtapijten hebben Spanje sinds de zestiende eeuw niet meer verlaten. Het laatste tapijt van de tentoonstelling, *De roeping van Abraham*, werd na de Spaanse Furie in Antwerpen als oorlogsbuit afgevoerd naar Spanje en is nu ruim 400 jaar later voor het eerst opnieuw hier te zien.

Doreen Gaublomme

De heilige Michael overwint de draak, reeks De Apocalyps, Brussel, 1550

PATRIMONIO NACIONAL, MADRID

info

Tentoonstelling

Vlaamse wandtapijten voor de Bourgondische hertogen, keizer Karel V en koning Filips II

Nog tot 29 maart 2009
 Open: dinsdag t.e.m. zondag van 10 tot 18 uur
 Gesloten: maandag
 Kunsthal Sint-Pietersabdij
 Sint-Pietersplein 9
 9000 Gent
 Tel. 09 243 97 30
www.gent.be/spa/